

PSYCHOLOGISCH PSYCHIATRISCH INFORMATIEBULLETIN

gericht op de justitiële hulpverlening

Bestemd voor hen die zich bezig houden met observatie en behandeling in de sectoren van gevangeniswezen, kindbescherming, psychopatenzorg en reclassering.

7e jrg., nr. 1, maart 1974
Opstand en onrust in gevangenissen
en kindbeschermingsinrichtingen

Uitgave van het Wetenschappelijk onderzoek
en documentatiecentrum van het Ministerie
van Justitie, Laan Copes van Cattenburgh 62,
's-Gravenhage.

Correspondentieadres: Plein 2b.
Telefoon: 61 43 11, toestel 493.

I N H O U D

Inleiding	blz. 1
 <u>Gevangenisopstanden</u>	
Gevangenisopstanden en politiek	blz. 2
Rapport van de Commissie van onderzoek, ingesteld naar aanleiding van de opstand in het Huis van Bewaring te Groningen op 4 november 1971	blz. 4
Tegenrapport opstand Huis van Bewaring te Groningen; kritiek op het rapport Woltman	blz. 7
Schieten of onderhandelen? Een analyse van gevangenisopstanden	blz. 9
Collectief gedrag in Attica	blz. 13
Geweld in de gevangenis	blz. 15
Massale geweldpleging in gevangnissen	blz. 17
 <u>Onrust en opstand in kinderbeschermingsinrichtingen</u>	
Een onderzoek naar de verschillen tussen delinquente meisjes die wel en die niet deelnamen aan een inrichtingsopstand	blz. 19
De "Heimcampagne" en de agitatie in tehuizen voor adolescenten in Duits-Zwitserland	blz. 21
 LITERATUUROVERZICHT	
Gevangenisopstanden	blz. 23
Onrust en opstand in kinderbeschermingsinrichtingen	blz. 27

Inleiding

Dit nummer van het Psychologisch psychiatrisch informatiebulletin is gewijd aan "Opstand en onrust in gevangenissen en kinderbeschermingsinrichtingen".?

* Wat is de achtergrond van dergelijke ~~uitingen van verzet~~?

Het ligt voor de hand dat situaties waarin sprake is van vrijheidsbeperking en onderworpenheid, soms ook van gebrekkige huisvesting, een voedingsbodem kunnen zijn voor uitbarstingen, agressieve kortsluitingsreacties en dergelijke.

We zien echter de laatste jaren in diverse landen een nevenpatroon in de verschillende gevangenisoproeren verschijnen. Naast betreffende tekorten in de privacy-sfeer bleek ook dat sociale en politieke doelstellingen van invloed waren op het in opstand komen. Mede door de massamedia werden de eisen en verlangens van de opstandigen bij een zeer groot publiek bekend.)

Het leek ons waardevol u een zo volledig mogelijk beeld te geven van hetgeen de literatuur aan artikelen en onderzoeken op het geschetste terrein te bieden heeft, uitgaande van de laatste vijf jaar.

Wij maken u er tenslotte op attent dat in het documentatieblad, nr. 2 van 1974 eveneens aandacht besteed wordt aan dit onderwerp.

Redactie

- drs. G.A. van Bergeijk
- dr. C.H.A. Deinema
- mevrouw mr.M.R. Duintjer-Kleyn
- mr. C. van der Hooft, zenuwarts
- drs. R.H. Houwink
- mej. E. Vons, redactie secretaresse

Gevangenisopstanden en politiek

Samenvatting van de inleiding van het boek "Prisons, protest and politics", een reader uitgegeven door B.M. Atkins en H.R. Glick. New Jersey, Prentice-Hall, Inc, 1972, 180 blz.

Samenvatting: drs. Th.W. Scholten.

=====

In de periode 1856 tot 1956 vonden in de Verenigde Staten meer dan 200 gevangenisopstanden plaats. Dat het aantal opstanden toeneemt moge blijken uit het feit dat in de periode 1960-1970 in de New York Times 75 opstanden gemeld werden.

Vóór 1960 eisten de gevangenen over het algemeen veranderingen op terreinen als medische verzorging, ontspanning, voedsel, onderwijs e.d.. Daarna gebeurt dit ook nog wel, maar steeds vaker wordt de legitimiteit van de gevangenis als zodanig in twijfel getrokken en beschouwen de gedetineerden zich als politieke gevangenen, slachtoffers van een corrupt politiek systeem. Men protesteert tegen het maatschappelijk systeem.

Ondanks deze verschuivingen is de reactie op acties van gedetineerden vrijwel hetzelfde gebleven. Men belooft verbeteringen, maar vergeet deze beloften als de rust is weergekeerd.

Het is duidelijk dat er van gevangenisstraf geen afschrikwekkende werking uitging en dat resocialisatie-pogingen gefaald hebben. Zeker voor de cynische en vijandige gevangenen die de structuur, de regels en de verwachtingen van de Amerikaanse maatschappij afwijzen.

Het politieke protest in gevangenissen kan beschouwd worden als een poging van verdrukte groepen om politieke macht te verwerven, nadat meer traditionele vormen van politieke activiteit onmogelijk zijn gebleken of hebben gefaald. Op dezelfde wijze kunnen ook veel rellen in de zestiger jaren buiten de gevangenis verklaard worden. Ondanks het feit dat veel van de plunderingen en brandstichtingen spontaan en ongericht waren, waren zij het gevolg van woede en frustratie en een poging de aandacht te vestigen op het feit dat veel negers niet deelden in de sociale en economische vooruitgang. Andere toegangswegen tot politici en bewindslieden waren er vrijwel niet.

Protestbewegingen als politiek wapen zijn niet nieuw in Amerika en evenmin zijn zij uitgevonden door civil rights bewegingen onder de Amerikaanse negers. De vakbonden hebben dezelfde weg bewandeld in hun strijd voor hogere lonen en betere arbeidsvoorwaarden.

Gevangenissen lenen zich bij uitstek voor politieke protestbewegingen. Naast onderlinge verschillen hebben gevangenen ook veel gemeenschappelijke belangen en problemen.

Ondanks het feit dat gevangenen een tamelijk recente pressiegroep zijn, weten zij tactisch gebruik te maken van massa-media. Zij weten sympathie te kweken bij personen buiten de gevangenis en hebben geleerd zich te organiseren. Steeds minder proberen de gedetineerden ieder voor zich eigenbelangen te beschermen zoals vervroegd ontslag wegens goed gedrag. Organiseren en het ontwikkelen van strategieën en doelstellingen komen meer en meer voor.

Deze veranderingen kunnen worden geïllustreerd aan opstanden uit het eind van de zestiger en begin zeventiger jaren. Bij een opstand in 1970 in New York werden naast traditionele zaken als beter voedsel e.d., onder meer verbetering van het systeem van borgtocht geëist.

Ook eisten zij dat hun onderhandelingen uitgezonden zouden worden op de t.v.. Op deze wijze werden buiten de gevangenis groepen gemobiliseerd die de eisen ondersteunden. Iets dergelijks gebeurde in 1971 in Attica, waar de aanwezigheid van bepaalde journalisten werd geëist.

Naast deze geslaagde pogingen ook buiten de gevangenis gehoord te worden, werden pogingen in het werk gesteld een vakbonds-organisatie op te bouwen.

Het contact tussen gevangenen en personen en instanties buiten de gevangenis is van groot belang. In het verleden hebben de rellen en opstanden gericht op verbetering van de leefsituatie weinig effect gehad. Integendeel, in een poging de orde te handhaven werd het regiem vaak strenger. De gevangenisautoriteiten wisten zich daarbij geruggesteund door politieke leiders, die er ook belang bij hadden de zaak rustig te houden. Door ruchtbaarheid te geven aan hun eisen en wensen dwingen de gedetineerden ook de politieke leiders tot publieke stellingname.

Naast deze "public relations" en goede organisatie en zichtbaar succes, zijn goede leiders een noodzakelijke voorwaarde voor een succesvol politiek protest. Veel van de leiders komen voort uit groeperingen als Black Panther en Black Muslims. Daarnaast treden ook veel blanke studenten, veroordeeld wegens gebruik van drugs of dienstweigering, op als ideologische voormannen.

Het is nog te vroeg om het succes van politieke bewegingen in gevangenissen te bepalen. Zeker is dat dit succes niet vanzelfsprekend is. Integendeel, het omgekeerde is vaak het geval. Het feit dat het succes van politieke stromingen mede afhankelijk is van de status van de aanhangers, is voor de gedetineerden een grote handicap. Daarnaast is de meest algemene reactie op gevangenisopstanden nog steeds een gewelddadige. Wanneer ingegaan wordt op eisen van gevangenen, betreft dit meestal klachten over de leefsituatie. Fundamentele verlangens worden genegeerd. Welke eisen worden ingewilligd wordt vrijwel uitsluitend bepaald door de gevangenisautoriteiten. Zowel de wetgever als de rechtelijke macht voeren een "hands-off" politiek. Van de politieke protesten in gevangenissen kan dan ook geen onmiddellijk resultaat verwacht worden.

Rapport van de Commissie van onderzoek, ingesteld naar aanleiding van de opstand in het Huis van Bewaring te Groningen op 4 november 1971 (Commissie Woltman)
Groningen, 1972

Samenvatting van de resultaten van het onderzoek en de aanbevelingen van de commissie.

=====

De opdracht van de commissie, die ingesteld werd op 9 november 1971, luidde te onderzoeken

- a. de dagelijkse gang van zaken in het Huis van Bewaring te Groningen en de daarbij gevolgde procedures;
- b. de gebeurtenissen in het Huis van Bewaring op 4 november 1971, de achtergronden daarvan en hetgeen op die gebeurtenissen zowel in- als extern van invloed is geweest.

De commissie bestond uit de volgende leden:

    mr. J.J. Woltman, voorzitter,
    mr. R. Bruggeman, secretaris,
    prof. dr. W. Buikhuisen en
    prof. mr. Th.W. van Veen.

Resultaten van het onderzoek

Uit het onderzoek van de commissie komt niet naar voren dat één bepaalde factor de oorzaak was van de opstand. De opstand moet gezien worden als een gebeurtenis, die past in het geheel van een al enige tijd op gang zijnde escalatie van gebeurtenissen en gedragingen. Twee belangrijke factoren vallen hierbij te onderscheiden:

- a. de communicatiestoornis tussen personeel en directie en
- b. daarmee samenhangend een crisis in de gezagsverhoudingen tussen personeel en gedetineerde.

Ten aanzien van punt a wordt opgemerkt dat het personeel niet de indruk had dat de directie de problemen van hun zware werk onderkenden. Het beleid van de directie werd onvoldoende duidelijk gemaakt aan het personeel. De periodieke personeelshijeenkomsten met de directeur dreigden te mislukken, omdat het vertrouwen in de directeur n.l. dat hij begrip kon opbrengen voor de situatie, ontbrak.

Ten aanzien van punt b is de commissie uit het onderzoek gebleken dat het de bewakers niet altijd duidelijk is in hoeverre de directie staat achter het handhaven van voorschriften, zodat zij onzeker zijn in hun houding tegenover de gedetineerden. Hun gezag wordt bovendien verzwakt door de inspraakcommissie van gedetineerden, waardoor een vorm van overleg is ontstaan buiten de bewaarders om. Deze blijven niet rechtstreeks meer op de hoogte van beslissingen en gaan zich daardoor onzeker voelen. Bovendien hebben de bewakers weinig mogelijkheden tot communicatie met de gedetineerden.

Er was al voor de opstand sprake van onrust in de inrichtingen, af en toe werden er sit down acties ondernomen of werden de bewakers uitgescholden. Er werd echter niet tegen hen opgetreden, zodat ze meenden, dat ze best verder konden gaan in de vorm van een opstand.

De commissie pleit ervoor dat hervormingen in de bejegening functioneel zijn. Zij heeft nogal wat kritiek op de gang van zaken in de

eerste week van de detentie. In de eerste week behoren de gedetineerden met allerlei personen in aanraking te komen zoals de (adjunct)-directeur, de sociale ambtenaar, geestelijk verzorger, hoofd van de arbeid, bibliothecaris en dokter of verpleger, die hen kunnen voorlichten over hun positie in het Huis van Bewaring en omgekeerd kunnen de betreffende autoriteiten een indruk krijgen van de gedetineerden. Een kleine steekproef heeft echter uitgewezen dat in de eerste week weinig van die gesprekken plaatsvonden. De commissie ziet het als noodzakelijk dat de advocaat zijn client opzoekt en met de gedetineerde de gang van zaken rond het vooronderzoek en het strafproces met hem doorneemt. Ten aanzien van de arbeid van gedetineerden merkt de commissie op dat dit zinvol dient te zijn. De preventief gedetineerden zijn niet verplicht tot arbeid. Als zij niet willen werken, dienen er alternatieve mogelijkheden voor tijdsbesteding aanwezig te zijn, zoals b.v. vrije sport en creatieve activiteiten.

De gedetineerden mogen slechts één keer in de week een kwartier bezoek hebben onder toezicht van de bewaker. De commissie pleit voor gemeenschappelijk bezoek in de recreatiezaal onder toezicht van een bewaker. Dit collectieve bezoek maakt tevens een langere bezoekduur mogelijk.

Voorts constateert de commissie dat de diversiteit van de bevolking in een Huis van Bewaring tot het uitbreken van de spanningen kan bijdragen.

Aanbevelingen

De commissie doet de volgende aanbevelingen:

1. Doorlichting van de huidige regels op hun zinvolheid en hun functionaliteit gezien vanuit het gezichtspunt van beveiliging en vanuit het gezichtspunt van doelgerichte bejegening.
2. Het handhaven van regels en het sanctiebeleid moeten zowel voor het personeel als voor de gedetineerden duidelijk zijn.
3. Verbetering van de communicatie tussen personeel en directeur. In concreto beveelt de commissie aan dat over elk strafrapport contact plaatsvindt tussen rapporteur en directeur, ter toelichting van het rapport en in het belang van de duidelijkheid over de strafmaat. Het personeel dient ingelicht te worden over het functioneren van de inspraakcommissie van de gedetineerden. De commissie pleit voor een nadere bezinning op het nut van de inspraakcommissie in een Huis van Bewaring met zijn sterk wisselende bevolking.
4. Het aanbrengen van vloeren in de celvleugel tussen de verschillende verdiepingen teneinde het scheppen van afzonderlijke afdelingen voor bepaalde groepen gedetineerden mogelijk te maken.
5. Uitbreiding van de personeelsformatie en de aanstelling van een psycholoog bij het Huis van Bewaring.
6. In het functioneren van de commissie van toezicht moet verandering komen. De commissie pleit voor een snelle en actiever benoemingsbeleid van de Commissie van Toezicht, hetgeen ook overeenkomstig de wens van de Commissie van Toezicht is. Daaruit zal een positievere werkverhouding tussen directeur en Commissie van Toezicht voortvloeien.
7. Wijziging in de censuur en de bezoekenregelingen.

8. Aanwezigheid van de advocaat bij het verhoor gevangenhouding en het verhoor verlenging gevangenhouding. De advocaat dient zijn verdediging voor te bereiden in samenwerking met de client.
9. Opheldering van de situatie met ds. Bongeman.
10. Bij het doorvoeren van de verandering in het beleid is volgens de commissie een vorm van begeleiding voor de directeur van buitenaf gedurende enige tijd gewenst.
11. De strafcellen en de isolatiecel mogen zich niet bevinden midden in het gesticht op het vlak, doch buiten de celvleugel op een plaats buiten gehoorafstand van de cellen. Verbetering van de bezoekruimtes, de aanleg van een sportveld.
De commissie acht de oprichting van een kleine psychiatrische observatieafdeling het bestuderen waard.

Tegenrapport opstand Huis van Bewaring te Groningen; kritiek op het rapport Woltman; uitgebracht naar aanleiding van de opstand in het Groningse Huis van Bewaring op 4 november 1971.

Voorzitter C. Kolk; met medewerking van W.L. Buitelaar, C. Kolk en L. v.d. Linde et al.

Utrecht enz., 1972

De samenvatting, discussie en de aanbevelingen zijn in zijn geheel overgenomen.

=====

T e k o r t k o m i n g e n (t e r u g b l i k)

=====

In een rapport naar aanleiding van "ongeregeldheden" in een strafgesticht zijn de volgende soorten aanbevelingen denkbaar:

- situationele, aanbevelingen die uitsluitend op de concrete situatie in het desbetreffende strafgesticht betrekking hebben;
- structurele, aanbevelingen die (weliswaar op basis van de in het betrokken strafgesticht aangetroffen situatie) duidelijk als symptoom van het gevangeniswezen in zijn huidige vorm, dus ook geldend voor andere soortgelijke gestichten, moeten worden beschouwd;
- ideologische, aanbevelingen die de opzet van dergelijke strafgestichten transcenderen en leiden tot een algehele oriëntatie van doelstelling en functie ervan.

De commissie heeft in haar rapport voornamelijk situationele aanbevelingen gedaan. Overigens waren vanwege de beperkte interpretatie van de opdracht en de beperkte samenstelling van de commissie weinig structurele en ideologische aanbevelingen te verwachten. Desalniettemin zijn er aanknopingspunten in deze richting in het rapport te vinden. Bekijkt men bijvoorbeeld de eerste aanbeveling, waarin de Commissie de functionaliteit van de leef- en gedragsregels ter sprake brengt en de vraag stelt of het geheel van regels niet een verdere doorlichting behoeft, dan liggen hier duidelijk verwijzingen van structurele en ideologische aard aan ten grondslag. Het is daarom te hopen dat de door de Staatssecretaris aangekondigde Commissie-Huis van Bewaring verder op deze problematiek ingaat. Hoewel er in het rapport van de commissie-Woltman enige bouwstenen voor een meer diepgaande analyse van de problematiek te ontdekken zijn, heeft het rapport weinig diepgang. Dit brengt ons tot de volgende tekortkomingen van het rapport:

1. De commissie heeft niet of nauwelijks haar interpretatie van de opdracht, haar werkwijze en de daarbij gehanteerde criteria expliciteerd. Deze methodologische omissie heeft tot gevolg gehad dat het onduidelijk blijft waar voor de commissie de verbinding of scheiding lag tussen haar registrerende en evaluerende activiteiten.
2. De aangesneden problematiek werd niet vanuit een sociaal-structurele gezichtshoek aangesneden, zodat de door de Commissie gegeven aanbevelingen, hoewel nuttig, niet fundamenteel ingaan op de hoofdfactoren; het organisatieregime van een H.v.B. en het functioneren van de preventieve hechtenis.
3. Doordat de commissie niet van een duidelijk referentiekader uitging is een zekere overlapping van de diverse aanbevelingen aanwezig, hetgeen de overzichtelijkheid bemoeilijkt.

4. Bepaalde aspecten, die van belang zijn voor een situatieschets van de problematiek van de preventief gedetineerde, bleven onbesproken. Zo werd er voorbijgegaan aan de sociale positie van de gedetineerde, zijn rechtspositie (of beter de afwezigheid daarvan), zijn veelal geestdodende arbeid en zijn lage beloning.

Onze kanttekeningen bij het rapport samenvattend, kunnen de volgende kernpunten worden aangegeven op basis waarvan meer fundamentele veranderingen van het doel en functioneren van een H.v.B. kunnen worden geformuleerd.

A a n b e v e l i n g e n

=====

Nieuwe wettelijke voorzieningen:

m.b.t.: 1. de Gevangenismaatregel 1953, gericht op:

- . verandering van de organisatiestructuur van de penitentiaire organisatie door de Gestichtsradaad toegankelijk te maken voor vertegenwoordigers van personeel en gedetineerden, door periodiek een algemene vergadering van het gehele gesticht te houden
- . verantwoordingsplicht van de directie aan de Gestichtsradaad, van deze laatste aan de algemene vergadering
- . verbetering en verduidelijking van het tuchtrecht waarbij rapporteur en gerapporteerde gehoord dienen te worden
- . nieuwe werkwijze en samenstelling van de Commissie van Toezicht
- . regeling van de rechtspositie van de gedetineerde met daarbij behorende rechtsbijstand
- . sociale positie van de gedetineerde, welke een daadwerkelijke voorbereiding is op zijn terugkeer in het maatschappelijk verkeer, arbeidsloon op landelijk minimumniveau, zo "open en gewoon" mogelijk verkeer met de buitenwereld, actieve recreatie

m.b.t.: 2. de regeling van de preventieve hechtenis, gericht op:

- . vermindering van duur en frequentie van de preventieve vrijheidsbeneming
- . verfijning van de selectie van hen, die alsnog gedetineerd worden
- . de aanwezigheid van de verdediger bij het verhoor gevangenhouding en verlenging
- . een maximumtermijn waarbinnen de betekening van de dagvaarding en het vonnis na de insluiting dient te geschieden.

Nieuwe logistieke voorzieningen:

- . vergroting van het budget Gevangeniswezen
- . opheffing personeelsstop
- . nieuwe bouwkundige voorzieningen
- . personeelsbeleid waardoor een roulatie kan ontstaan tussen sectoren onderwijs, jeugdzorg en gezondheidszorg (zgn, "horizontaal" personeelsbeleid).

Schieten of onderhandelen? Een analyse van gevangenisopstanden.

Samenvatting van een artikel van G.D. Garson uit Crime and delinquency, 18e jrg., nr. 4, oktober 1972, blz. 411-421.

Samenvatting: drs. Th.W. Scholten

=====

De gewelddadige afloop van de opstand in de gevangenis van Attica heeft opnieuw de vraag actueel gemaakt of het gebruik van geweld het meest aangewezen middel is om gevangenisopstanden te beëindigen. In dit artikel worden de Amerikaanse gevangenisopstanden sinds de burgeroorlog in vogelvlucht besproken. Dit waren er enkele honderden, waaronder vele die weinig van "Attica" verschilden.

De opstanden in de 19e en begin 20e eeuw

Ook wanneer rekening gehouden wordt met het aantal gevangenen, dan kan gesteld worden dat er nu meer gevangenisopstanden plaatsvinden dan in de 19e eeuw.

De meeste opstanden uit de periode 1865-1913 waren het gevolg van vlucht pogingen en resulteerden vaak in de dood van één of twee gevangenen. Het gebruik van gijzelaars en het onderhandelen teneinde hervormingen te bewerkstelligen, ontstond pas later. Toch werden er reeds in 1907 in Plattsburgh N.Y., barricaden opgeworpen. Ook raciale conflicten komt men reeds vroeg tegen. Onbekend is echter wat zich precies heeft afgespeeld bij deze opstanden. Duidelijk is wel dat er niet werd onderhandeld en dat altijd geweld werd gebruikt of werd bedreigd geweld te gebruiken.

De opstanden uit het begin van deze eeuw waren omvangrijker en meer politiek gekleurd dan die uit de 19e eeuw. De radicale slogans die in "Attica" gebruikt werden, zijn de hedendaagse uitingen van een ontwikkeling die reeds in het begin van deze eeuw begonnen is. In 1913 werd door een staatscommissie voor gevangenis hervormingen een onderzoek ingesteld in de Sing Sing gevangenis in New York. De gouverneur van New York, Walter Sulzer, gebruikte deze commissie om een van de bewakers te vervangen. Dit leidde tot een opstand waarbij vier gebouwen in brand gestoken werden. Eén van de gevangenen, die als enige, gevolg gaf aan een oproep naar de cellen terug te keren, werd door medegevangenen gedood. Ondanks dit gewelddadig optreden werd er geen geweld gebruikt om de gevangenen te doen terugkeren naar hun cellen. In plaats daarvan werd de afdeling waar de opstandelingen zich ophielden, afgegrensd en werd er onderhandeld. De opstand eindigde zonder verder bloedvergieten. Daarna duurde het tot 1917 voordat er een volgend slachtoffer viel tijdens een gevangenisopstand. Dit maal rebelleerden 900 gevangenen in "Joliet Penitentiary" in de staat Illinois.

Bij deze opstand werd geweld gebruikt om onroerend goed te beschermen, ten koste van een mensenleven.

In 1927 kwamen meer dan 1000 gevangenen in de Folsom gevangenis (Californië) in opstand. Zij bezetten de gevangenis en gijzelden 7 bewakers. De opstand was ontstaan na een vergeefse vluchtpoging, waarbij twee bewakers werden neergestoken en een gevangene per ongeluk werd gedood. De autoriteiten gebruikten geweld toen de gevangenen niet ingingen op een ultimatum om naar de cellen terug te keren. Er werden 8 gevangenen gedood en één bewaker stierf "van opwinding".

Het feit dat gebruik van geweld geen garantie biedt dat bloedvergieten kan worden voorkomen, wordt ook geïllustreerd door de opstand van 1929 in de staatsgevangenis van Colorado. Tijdens een mislukte ontsnappingspoging werden drie bewakers doodgeschoten met een binnengesmokkeld geweer. Daarop volgde de gijzeling van 17 bewakers. De gevangenen eisten een vrije aftocht en dreigden drie bewakers te zullen doden. Toen niet op hun eisen werd ingegaan werden vier bewakers doodgeschoten. In een poging de opstand te breken, werd een deel van de gevangenis opgeblazen. De opstand eindigde doordat de leider zelfmoord pleegde, nadat hij vier van zijn "luitnants" had doodgeschoten. Toch zijn er voorbeelden te noemen van opstanden waarbij geweld werd gebruikt zonder dat er slachtoffers vielen, zoals de opstand in Clinton, N.Y. in 1929 en die in Auburn N.Y. in hetzelfde jaar. Dit zijn echter uitzonderingen.

De serie opstanden van de jaren '30 tot de jaren '50

In de periode 1929-1930 vonden tenminste 19 personen de dood bij opstanden die met geweld werden beteugeld, terwijl geen gevangenen gedood werden wanneer werd afgezien van het gebruik van geweld. Desondanks bleef men geweld gebruiken. In 1952 vond een serie opstanden plaats volgend op hervormingen die jaren waren uitgesteld wegens geldgebrek tijdens de tweede wereldoorlog. "Bij vele van deze opstanden werden bewakers of andere personen gegijzeld. Dit was mogelijk gemaakt door de ingevoerde hervormingen. Een terugkeer naar eenzame opsluiting en intrekking van diverse vrijheden zou gijzeling kunnen voorkomen", schreef de federale commissaris voor het gevangeniswezen in 1957.

Echter, de inzet van veel opstanden werd juist het bereiken van verdere hervormingen. Onderhandelen in plaats van gewelddadig optreden was nu meer dan ooit gewenst.

Bij 25 opstanden in de jaren '50 werden personen gegijzeld. Noch wanneer er geweld werd gebruikt, noch wanneer er werd onderhandeld werden gijzelaars gedood. Dit demonstreert het feit dat het argument dat men geweld moet gebruiken om de levens van gijzelaars veilig te stellen, geen stand houdt. Ook in de vijftiger jaren kunnen vrijwel alle doden die gevallen zijn, worden toegeschreven aan het gebruik van geweld door de autoriteiten. Hiermee wil natuurlijk niet gezegd worden dat gewelddadig optreden altijd tot slachtoffers leidt. Bij tenminste 27 opstanden werd geweld gebruikt zonder dat er slachtoffers te betreuren waren.

Recente opstanden

Na 1955 werden de opstanden een tijdlang minder frequent, maar ze verdwenen niet. Tussen 1960 en 1968 waren er slechts twee opstanden waarbij doden vielen. Slechts drie maal werden personen gegijzeld. In alle drie gevallen werd er onderhandeld en overkwam de gijzelaars niets. Echter, wanneer er geen sprake was van gijzelaars, trad men meestal gewelddadig op (19 maal). Slechts bij één opstand zonder gijzelaars werd geen geweld gebruikt, terwijl vier opstanden door de gevangenen zelf spontaan werden beëindigd. De opstanden tijdens de jaren 1968-1971 verschilden op een aantal punten van die uit vroeger jaren: op de eerste plaats waren er veel meer opstanden waarbij negers betrokken waren (60-80%) en op de tweede plaats werden er vaker dan vroeger personen gegijzeld. (Bij 16 opstanden was er sprake van gijzeling. Meestal betrof dit blanken). Bovendien kwam Amerika steeds meer in de ban van de roep om "law and order".

Het gevolg van dit alles was dat afgeweken werd van het ontstane patroon; geen geweld wanneer er gijzelaars genomen zijn. Bij slechts

10 van de 16 opstanden uit de jaren 1968-1971, waarbij gijzelaars waren betrokken werd er onderhandeld of werd er geweld gebruikt zonder dat er doden vielen.

Waartoe het gebruik van geweld kan leiden, kan geïllustreerd worden aan de opstand in Raleigh (North Carolina) in 1968. Nadat ongewapende bewakers vergeefs geprobeerd hadden de gevangenen in hun cellen terug te doen keren, werd er door 25 man op de verzamelde gevangenen geschoten. De opstand werd bedwongen ten koste van 5 doden en 78 gewonden. Twee jaar later gebeurde iets dergelijks in de Soledad gevangenis in Californië.

Ondanks het feit dat een politiek van geweldloosheid in vele gevallen succesvol is gebleken en ondanks het feit dat het gebruik van geweld zeer vaak geleid heeft tot doden en gewonden, houden gevangenisautoriteiten vol dat slechts "enkele" doden het gevolg zijn van gewelddadige pogingen opstanden te beëindigen. Zij zijn meer dan ooit geneigd in alle gevallen naar de wapens te grijpen. Gelukkig zijn er gunstige uitzonderingen, zoals de opstand van maart 1968 in Oregon. Deze opstand is vooral interessant omdat er parallellen te trekken zijn met Attica. Bij deze opstand dreigden 700 gevangenen 11 gijzelaars te doden. Aan hun eisen voor betere medische en psychiatrische voorzieningen en een gekozen gevangenisraad werd na onderhandelingen tegemoet gekomen, waardoor de opstand kon worden beëindigd. De "zachte" aanpak leidde niet tot nieuwe opstanden in dezelfde of andere gevangenissen.

De opstand in de staatsgevangenis van Ohio van augustus 1968 wordt vaak genoemd om de noodzaak van het gebruik van geweld aan te tonen. Bij deze opstand werd niet ingegaan op de eisen van de gevangenen, terwijl deze - gerechtvaardigde eisen - elders wel waren ingewilligd. Bij een belegering werden de 9 gijzelaars weliswaar ongedeerd bevrijd, maar 5 gevangenen vonden de dood en 11 werden gewond. Wanneer deze actie succesvol wordt genoemd dient men zich te bedenken dat, of er nu geweld werd gebruikt of niet, slechts éénmaal, en dat was bijna 50 jaar geleden, gijzelaars zijn gedood.

Tot besluit, Attica

Het hierboven geschetste historisch overzicht vergemakkelijkt de evaluatie van de tragedie in Attica van september 1971. Uitspraken van o.a. Spiro Agnew maken duidelijk dat het gebruiken van geweld in nauwe relatie staat met beweging naar rechts in het hedendaagse Amerika.

In Attica had het gebruik van geweld vermeden kunnen worden:

- a. Wanneer de eisen voor amnestie en een andere directeur zouden zijn ingewilligd;
- of,
- b. wanneer een gematigd optreden en een beleg van de gevangenis serieus zou zijn overwogen.

Er zijn diverse argumenten aangevoerd om het optreden tijdens de opstand te rechtvaardigen. Gesteld is dat de aanval nodig was om de levens van de gijzelaars veilig te stellen. Hierboven is reeds aangegeven dat dit argument geen stand kan houden. Een tweede argument is dat het geweld nodig was om de gevangenen tegen elkaar te beschermen. Onze analyse van de geschiedenis van gevangenisopstanden heeft geleerd dat gevangenen vrijwel altijd het slachtoffer worden van "officieel" geweld en niet van het geweld van medegevangenen.

Tevens is ons gebleken dat tijdens opstanden niet meer gevangenen worden gedood dan in andere periodes en dat als dit al gebeurt, dit meestal plaats vindt aan het begin van een opstand.

Een derde argument: een langdurige opstand leidt tot andere opstanden, al dan niet in dezelfde gevangenis. Onze analyse laat zien dat een opstand de aandacht trekt en daardoor inspirerend kan werken, maar dat dit effect niet toegeschreven kan worden aan de duur van de opstand. Bovendien is er geen verband tussen het wel of niet gebruiken van geweld en het aantal latere opstanden in dezelfde gevangenis of in andere gevangenissen in dezelfde staat.

Een vierde rechtvaardiging van het gewelddadig optreden is het argument dat de aanval nodig was omdat de gevangenen zich voorbereidden op een aanval en zich ingroeven. Dit argument is irrelevant omdat het slechts betrekking heeft op het tijdstip van de actie. Men gaat er ten onrechte vanuit dat geweld uiteindelijk nodig zou zijn geweest.

Met literatuuropgave.

Collectief gedrag in Attica

Samenvatting van een artikel van R. Martinson uit Federal probation, 36e jrg., nr. 3, september 1972, blz. 3-7.

Samenvatting: drs. Th. W. Scholten

=====

De geschiedschrijving van de strafrechtstoepassing heeft zich wel met hervormingen binnen het gevangeniswezen beziggehouden, maar niet of nauwelijks met een systematische bestudering van gevangenisopstanden.

In dit artikel wordt een poging gedaan deze leemte op te vullen vanuit een historisch-sociologisch perspectief.

Typen ongeregelheden in gevangenissen

Het gezicht van de gevangenisopstanden is in de loop der jaren drastisch veranderd. Er zijn een drietal typen te onderscheiden, t.w. de massale ontsnapping, de gevangenisopstand en muiterij ("expressive mutiny").

Massale ontsnappingen komen vooral voor in een pre-bureaucratische maatschappij, zoals Amerika ten tijde van "het Wilde Westen". Ontsnappen was toen een zeer gevaarlijke bezigheid. Massale ontsnapping vereiste veel durf en fantasie. Ontsnapte gevangenen moesten een heel nieuw leven opbouwen, ver weg van de oorspronkelijke woonplaats. Gevangenisopstanden werden in die periode zeer hard neergeslagen, teneinde massale ontsnapping met als gevolg plunderingen e.d. in de omgeving van de gevangenis, tegen te gaan.

De gevangenisopstanden in de 19e en begin 20e eeuw hadden vooral een verbetering van de omstandigheden binnen de gevangenis ten doel in plaats van ontsnapping.

In de 20e eeuw vonden de opstanden vaak in series plaats. Het ontstaan van sommige van deze opstanden kan mogelijk verklaard worden uit een machtsstrijd tussen twee tegenover elkaar staande ideologieën van gevangenispersoneel, "bewaking" vs. "behandeling".

Deze machtsstrijd dreigde de status quo binnen de gevangenis aan te tasten en leidde tot verzet bij bevoorrechte gevangenen die hun privileges dreigden te verliezen.

Bij muiterij zijn macht, privileges of leefomstandigheden niet de primaire inzet. Dergelijke opstanden, zoals Attica, zijn er vooral op gericht het lot van gevangenen kenbaar te maken aan de publieke opinie. De gevangenis wordt als politieke arena gebruikt waarbij invloeden van "New Left", "Black Power", studenten en diverse revolutionaire sectes duidelijk herkenbaar zijn.

Het tijdperk van de behandeling

In het begin van deze eeuw won de gedachte veld dat gevangenen niet bestraft, maar behandeld moeten worden. Diverse nieuwe beroepen drongen de gevangenis binnen: maatschappelijk werk, psychiatrie, psychologie.

Het meest gehate produkt van deze ontwikkeling is stellig het onbepaalde vonnis (indefinite sentence).

Diverse vormen van (groeps-)therapie raakten in zwang, waarbij onlustgevoelens van gedetineerden in onschuldige banen werden geleid. Zelfs de voorwaardelijke invrijheidstelling werd door veel gevangenen meer als een valkuil dan als een gunst opgevat.

Naast deze overwinning op alle fronten van de behandelingsfilosofie is vooral het verschijnsel van belang dat ex-gedeteneerden minder mogelijkheden kregen een baan te krijgen en zich in de maatschappij staande te houden.

Lange tijd hebben gevangenen geloofd in het succes van behandelingsprogramma's. Opstanden als in Attica laten zien dat dit nu niet meer zo is en luiden het einde in van het tijdperk van de behandeling.

Enkele kenmerken van massa-gedrag

De stelling dat de gevangenen in Attica rebelleerden tegen geweldadige onderdrukking is onhoudbaar. De oorzaak moet gezocht worden in het feit dat de discipline afnam en de gevangenen "hoop" kregen doordat hervormingen werden doorgevoerd in het gevangenisstelsel van New York.

In het onderstaande zullen een viertal kenmerken beschreven worden van de "muitelij" in Attica.

1. De militante leiders.

Evenals bij andere opstanden waren relatief veel van de leiders in Attica delinquenten die een of meer roofovervallen hadden gepleegd. Zij waren echter minder "psychopatisch" dan leiders bij andere opstanden, en waren in staat gedurende 5 dagen de onderhandelingen te voeren. Deze leiders vormden een hechte groep. Zij traden op als betrof het een revolutionaire opstand in een getto.

2. Solidariteit.

Zelfs de meest apathische bewoners van de vleugel waar de opstand in Attica begon, werden spoedig meegesleurd door het massale enthousiasme. In de periode van de opstand was er langzaam maar zeker onder de leiders een ideologische solidariteit ontstaan die gevoed werd tijdens lessen die door gevangenen aan gevangenen werden gegeven.

Het gevoel van solidariteit werd versterkt door het feit dat alles wat zich afspeelde direct waarneembaar was voor bewakers. Men speelde voortdurend met publiek. De onderlinge saamhorigheid werd aangewakkerd door de toespraken van onderhandelaars van buiten de gevangenis.

Niet alle gevangenen ondersteunden echter de daden en strategieën van de leiders. Openlijk verzet kwam echter niet voor, zeker niet na de executie van 3 blanke "verraders".

3. Magisch denken.

Onderzoek van McCleery toont aan dat "onverbeterlijke" recidivisten veelal een waardensysteem aanhangen, waarbij stoerheid, autoritarisme en een sterke hiërarchie centraal staan. Leiders van opstanden in gevangenissen zijn echter over het algemeen gematigd. Ondanks het feit dat deze leiders in het openbaar verkondigden dat zij bereid waren te sterven, geloofden de andere gevangenen dat het ergste wat zij te vrezen hadden waterkanonnen en rubber kogels waren. Ook geloofden zij dat een amnestie zou worden afgekondigd. Zelfs toen gegijzelde bewakers en gevangenen waren gedood door echte kogels bleef het geloof in amnestie bestaan.

4. Blufpoker.

Ondanks herhaalde dreigementen werden geen gijzelaars gedood. Het is zeer onwaarschijnlijk aan te nemen dat dit ooit de bedoeling was. Het tragi-komische van de dreigementen was dat leden van de groep onderhandelaars, die door de gevangenen zelf waren uitgekozen, de autoriteiten ervan overtuigden dat de dreigementen echt waren. Zij gaven daarmee de autoriteiten een argument in handen om gewelddadig op te treden.

Geweld in de gevangenis

Samenvatting van een artikel van J.P. Conrad uit *The annals of the American academy of political and social science*, 363e jrg., januari 1966, blz. 113-119.

Samenvatting: drs. R.H. Houwink.

=====

Er zijn meerdere redenen om te verwachten dat in de Amerikaanse gevangenissen veel meer geweld zou voorkomen dan in feite het geval is.

Amerikaanse gevangenen zijn over het algemeen gewelddadige mensen in wier criminele voorgeschiedenis geweldsdelicten overheersen. Bovendien lijkt het niveau gemiddeld slechter te worden; dit is niet slechts de indruk van het gevangenispersoneel, de statistiek laat een duidelijke toename van ernstige en agressieve delicten zien. Een derde factor is, dat de gevangenis situatie een aantal gegeven elementen bevat: de meeste gedetineerden komen uit de lagere sociale milieu's, uit stadswijken waar het geweld voor kinderen en volwassenen vertrouwd is en aanvaard wordt als één van de middelen om een doel te bereiken: gehoorzaamheid van een kind of het bezit van een ander. Zo wordt het geweld dagelijks opnieuw in de gevangenis geïmporteerd. In de vierde plaats is geweld min of meer de "lingua franca" van de gevangenis, de taal die zowel door gedetineerden als bewakers wordt gebruikt en verstaan en die voor sommigen zelfs het enige medium van communicatie is. Ten vijfde is de gevangenis een organisatie, die veelal afhankelijk is van het uitoefenen van dwang; terwijl bekend is dat dwang leidt tot vervreemding tussen mens en systeem. De gevangenis als archetype van een op dwang gebaseerde organisatie bewerkstelligt een vervreemding van de gedetineerde ten aanzien van de doelstellingen en normen van het penitentiaire instituut die een vruchtbare voedingsbodem vormt voor gewelddadigheid. Ten zesde: de Amerikaanse gevangenis is een gemeenschap van naamlozen: gelijk gekleed en zonder duidelijke identiteit, bedreigend en angstverwekkend voor de eenling die zijn veiligheid in gevaar gebracht ziet. In de zevende plaats kan niet worden ontkend, dat door middel van massale geweldpleging soms dingen zijn bereikt die langs andere weg onbereikbaar leken (verwijdering van impopulaire bewakers, verbeteringen in de levensomstandigheden).

Toch blijkt in feite de gewelddadigheid in de gevangenissen nogal mee te vallen, ondanks tijdelijke explosies. De redenen hiervoor zijn waarschijnlijk velerlei. Enkele kunnen worden genoemd:

- 1) Competent bewakingspersoneel, getraind in hun taak;
- 2) Een consistent beleid, waarin elke gedetineerde weet dat hij bij goed gedrag in vrijheid gesteld zal worden en dat agressief of ander inadequaat gedrag de termijn slechts kan verlengen;
- 3) Constructief bezig zijn is een belangrijke agressie-verminderende factor. Gelukkig is de tijd overwonnen waarin de gedetineerden, na de afschaffing van de dwangarbeid, bij honderden doelloos rondhingen;
- 4) De aandacht welke is besteed aan het creëren van enigerlei vorm van leefgemeenschap binnen de gevangenis en het verminderen van de anonimiteit.

Wanneer het zo zou zijn, dat geweldpleging in de gevangenis inderdaad beperkt was tot een kleine groep agressievelingen, is het de moeite waard, te overwegen of het mogelijk is deze zo tijdig mogelijk te identificeren en van de anderen af te zonderen in specifieke units. Dat zou de overigen ten goede komen.

Een klein aantal gedetineerden begaat na hun ontslag uit de gevangenis opnieuw geweldsdelicten. Hoe klein deze aantallen statistisch gezien ook zijn, voor de slachtoffers, de politie en het publiek is het geen te verwaarlozen zaak. Het is echter nog onmogelijk om op grond van statistische of klinische gegevens of sociaal-wetenschappelijke theorieën een zinvolle predictie voor recidive van gewelddadig gedrag te stellen. Waarschijnlijk zal dit ook nooit met dezelfde exactheid als in de natuurwetenschappen mogelijk zijn. Maar toch zal moeten worden gestreefd naar een beleid, dat gebaseerd is op gezond verstand en feitenmateriaal. Het blijkt, dat geweld in de gevangenis minder frequent is dan verwacht zou kunnen worden, dat er manieren zijn om het redelijk onder controle te houden, en dat het verblijf in een gevangenis niet hoeft te leiden tot sterk vermeerderd gewelddadig gedrag bij de ex-gedetineerde. Slechts een enkeling staat zo ver van de algemeen aanvaarde culturele normen af, dat hij het gebruik van geweld juist en aanvaardbaar acht. Hoezeer deze mentaliteit ook moge zijn verankerd in een subcultuur, prevaleren moet de opvatting dat het toebrengen van lichamelijk letsel aan de ander verwerpelijk is. Een verwerpelijk iets, dat incidenteel wel eens beloond kan worden maar waar een dusdanige straf tegenover staat, dat zelfs een veelal gewelddadig mens slechts bij uitzondering naar het mes of geweer zal grijpen en waar mogelijk andere wegen zal volgen om zijn doel te bereiken.

Massale geweldpleging in gevangenissen

Samenvatting van een artikel van W.D. Leeke uit American journal of corrections, 33e jrg., nr. 3, mei-juni 1971, blz. 12-14.

Samenvatting: drs. Th.W. Scholten.

=====

Inleiding

Evenals het aantal gevangenen is ook het aantal opstanden in gevangenissen in de loop der jaren toegenomen. Deze opstanden vinden meestal in serie plaats. In 1952 en 1953 bijv. een 25-tal. Daarna was het even rustig en in 1955 begon een nieuwe serie durend tot 1959. Sinds 1968 hebben de opstanden een ander karakter gekregen. Invloed van buiten de gevangenis wordt merkbaar.

Op verzoek van de "American Correctional Association" heeft de schrijver van dit artikel in 1970 een nota gepubliceerd onder de titel: "Causes, preventive measures, and methods of controlling riots and disturbances in correctional institutions". Hierin werd het standpunt van deze organisatie uiteengezet.

Het in dit artikel beschreven onderzoek is te beschouwen als een follow-up van deze nota.

Het onderzoek

In november 1970 werden brieven gestuurd naar een groot aantal directeuren van staats-, county- en gemeentevangenissen, met het verzoek informatie te verstrekken over alle incidenten en opstanden sinds 1 januari 1969. In totaal werden 185 brieven verstuurd. In 56 gevallen werd meegedeeld dat er geen incidenten te melden waren. Op 101 brieven werd niet gereageerd, en 28 gevangenissen meldden rellen e.d.

In totaal werden 100 rellen gerapporteerd. Onderstaande gegevens hebben betrekking op deze 100 rellen.

Opvallend was, dat vooral in het gebied aan de Westkust veel rellen voorkwamen. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat door een ander straftoemittingsbeleid relatief veel recidivisten gevangen zitten. Andere oorzaken hebben ongetwijfeld ook een rol gespeeld, zoals de bevolkingsdichtheid in dit gebied.

In de meeste gevallen was uit de meldingen niet op te maken hoe ernstig de rellen waren geweest.

In vergelijking met 1969 kwamen er in 1970 51% meer rellen voor. De opstanden waren vaak gericht tegen het gevangeniswezen als zodanig (26%). Ook werden vaak eisen gesteld met betrekking tot de leef-situatie in de gevangenis (26%). 22% van de rellen had een racistische achtergrond, terwijl 14 rellen ontstonden uit solidariteit met andere gevangenen.

Soorten opstanden

Bij bijna de helft van de rellen (47) braken gevechten uit, werden vernielingen aangericht en werden wapens gebruikt.

Honger- en werkstakingen kwamen 28 maal voor, terwijl 24 opstanden geweldloos genoemd kunnen worden.

Relatief veel incidenten (30) begonnen in slaapzalen of in de buurt van cellen. Bij 65 rellen werd geen of weinig schade aangericht, 25 maal werden gevangenen en/of bewakers gewond, 5 maal werden personen gegijzeld en 3 maal vielen er doden onder de gedetineerden.

Slechts 72 gevangenen gaven informatie over de wijze waarop gereageerd was op ongeregelheden, 25 maal werd geweld gebruikt, 19 maal overreding, 15 maal werden leiders overgeplaatst, 8 maal werd onderhandeld en 5 maal eindigde de rel zonder speciale actie.

Discussie

Benadrukt moet worden dat de hier vermelde gegevens niet gegeneraliseerd kunnen worden, en dat geen algemene conclusies getrokken kunnen worden over oorzaken en preventie van ongeregelheden. Opvallend was dat de laatste 6 maanden van de onderzoeksjaren veel rumoeriger waren dan de eerste zes. Eén verklaring hiervoor kan zijn dat nieuw personeel meestal per 1 juli in dienst komt. Ook allerlei veranderingen in behandelingsprogramma's gaan vaak per 1 juli in. Dit is namelijk de datum waarop een nieuw fiscaal jaar begint. Ook kan de (hoge) temperatuur in augustus en september een rol spelen. Gevangenen plegen geen air-conditioning te hebben. Deze en andere mogelijke oorzaken moeten nader onderzocht worden. Ook is nader onderzoek vereist naar omstandigheden die tot ontevredenheid en conflicten aanleiding geven. Met name dient daarbij ingegaan te worden op de rechtspositie van de gedetineerden.

Een onderzoek naar de verschillen tussen delinquente meisjes die wel en die niet deelnamen aan een inrichtingsopstand.

Samenvatting van een artikel van H.J. Grosz, H. Stern en E. Feldman uit the American journal of psychiatry, 125e jrg., nr. 10, april 1969, blz. 1370-1379.

Samenvatting: drs. R.H. Houwink.

=====

In juni 1966 brak een opstand uit in een inrichting voor delinquente meisjes in de staat Indiana met een capaciteit van ca. 200 pupillen. Hoewel het oproer beperkt van omvang bleef, kwam het toch tot ernstige geweldpleging en andere ongeregelheden die de publieke opinie verontrustten, temeer daar alle betrokkenen beneden de leeftijd van 18 jaar waren. Voor waarnemers ter plaatse was vooral opmerkelijk, hoe sterk het gedrag van de pupillen tijdens het oproer verschilde. Slechts een kleine minderheid nam de leiding en ventileerde ongeremd agressie. Sommigen lieten zich meeslepen, anderen hielden zich afzijdig of werden bang en zochten bescherming. Het bleek mogelijk, om twee extreme groepen samen te stellen, één van 25 actieve opstandelingen, en één van 54 pupillen, die in geen enkel opzicht aan het oproer deelnamen en zich stipt aan de bestaande voorschriften bleven houden. Van deze beide groepen werden zowel de administratieve gegevens als de resultaten van persoonlijkheidsonderzoek vergeleken. Dit leverde enkele opmerkelijke verschillen op, die voor het merendeel statistisch significant bleken te zijn.

De actief-opstandige pupillen bleken ten tijde van het oproer gemiddeld iets jonger te zijn dan de pupillen die niet deelnamen; ook waren ze al op eerdere leeftijd met de justitie in aanraking gekomen, en waren ze vaker en voor ernstiger misdragingen vervolgd. Terwijl de aanleiding voor de justitiële bemoeienis bij de niet deelnemende pupillen overwegend van vrij eenvoudige aard was (weglopen, onzedelijk gedrag), waren de actief-opstandigen over het algemeen criminel, met delicten als diefstal, inbraak, beroving e.d.

In de inrichting waren de niet-deelnemende pupillen vóór de opstand vaker beoordeeld als coöperatief, angstig en zich-conformerend, terwijl daarentegen de actieven overwegend oppositioneel, agressief, vijandig, impulsief en gewelddadig waren genoemd. Deze indruk werd in grote lijnen bevestigd door de uitkomsten van psychologisch testonderzoek middels de H.S.P.Q. ("High School Personality Questionnaire"). Vier van de veertien persoonlijkheidsdimensies vertoonden een significant verschil tussen de beide groepen, in die zin, dat de pupillen welke niet aan de opstand deelnamen, hoger scoorden in de factoren E (volgzaamheid en conformisme), F (seriositeit en zwijgzaamheid), G (volharding, conscientieusiteit), en Q3 (zelfbeheersing en compulsiviteit). De actief-opstandige groep scoorde dienovereenkomstig hoger op de tegenpolen van deze dimensies.

Uit de resultaten van dit onderzoek zou mogen worden geconcludeerd, dat het geen willekeurige kwestie is, dat bepaalde pupillen wel en anderen niet deelnamen aan het oproer, doch dat in het algemeen de gemanifesteerde gedragspatronen verliepen volgens gepreformeerde structuren, die reeds bestonden voordat de gebeurtenissen zich toespitsten. Zowel de neiging tot zich conformeren en afzijdig blijven van de pupillen die niet deelnamen, als het agressief-destructieve gedrag van de actieve opstandelingen, was reeds voor het uitbreken

van de onlusten aantoonbaar geweest. Het oproer veroorzaakte dus geen nieuwe gedragsvormen doch synchronizeerde, versterkte en accentueerde slechts de habituele attitudes.

Opmerkelijk wordt nog genoemd, dat de opinie van de stafleden niet slechts duidelijk in relatie stond met de differentiatie tussen actieve deelnemers en afzijdigen, doch dat dit oordeel wordt bevestigd door de objectieve score op een persoonlijkheidstest.

Uiteraard betreft het hier geen twee duidelijk afgegrensde groepen en zijn er talrijke overlappingen, zodat de uitkomsten voorzichtig dienen te worden gehanteerd. Gewezen wordt op het grote belang van longitudinaal onderzoek van menselijk gedrag en persoonlijkheidskenmerken, zulks mede in verband met de geconstateerde temporale constantie (Tuddenham, Kagan & Moss, Robbins). De resultaten van meerdere onderzoekingen schijnen er op te wijzen, dat er een kleine groep mensen is, die reeds vanaf zeer jeugdige leeftijd ernstig onaangepast gedrag vertoont en later zich ontwikkelt tot een anti-sociale, ernstige criminele kern. Duidelijk hiervan onderscheiden is het incidentele criminele gedrag, zowel bij minderjarigen als volwassenen, dat statistisch niet abnormaal te noemen is, te meer daar een niet onbelangrijk percentage van het delinquent gedrag waarschijnlijk nooit wordt geregistreerd.

De "Heimcampagne" en de agitatie in tehuizen voor adolescenten
in Duits-Zwitserland

Samenvatting van een artikel van M.U. Merz uit Ensemble;
l'information d'action sociale, novembre-décembre, 1972,
blz. 10-14.

Samenvatting: drs. R.H. Houwink

=====

Er is in het begin der zeventiger jaren veel kritiek geuit op en actie gevoerd tegen inrichtingsbehandeling van minderjarigen in Duits-Zwitserland. Als reactie daarop hebben een zestiental inrichtingsdirecteuren zich aaneengesloten in een commissie, die zich niet alleen verzet tegen van kwade trouw getuigende aantijgingen, maar ook zich serieus bezint op de residentiële behandeling en de daarbij gevolgde procedures kritisch evalueert. Op bestuurlijk gebied wordt vooral naar coördinatie gestreefd, en een speciale conferentie is gehouden over de training en opleiding van groeps werkers.

Thans heeft de werkgroep zich in het bijzonder beziggehouden met de acties, welke de laatste jaren gericht waren tegen het inrichtingswezen in Zwitserland, in aansluiting op soortgelijke campagnes welke al sedert 1968 in het nabuurland Duitsland worden gevoerd. Aanvankelijk leek het, dat de acties gericht waren op verbetering van de omstandigheden waaronder het inrichtingsverblijf verliep, maar op den duur werd duidelijk dat de bedoelingen van de agressieve actiegroepen niet gelegen waren in het aanbrengen van hervormingen en verbeteringen, doch veeleer in revolutionaire maatschappelijke veranderingen, waaronder het volledig afschaffen van de opvoedingsinternaten, als zijnde instrumenten van het establishment. Dat verklaart waarom men zich niet ontzag, deze politieke doelen te realiseren ten koste van de inrichtingsbevolking, zulks o.m. door pupillen aan te zetten tot ontvluchting en ze vervolgens volledig in de steek te laten. De meer open inrichtingen, zoals men die in Zwitserland kent, waren uiteraard bijzonder kwetsbaar ten aanzien van deze stromingen.

De strategie, welke door de actiegroepen gevolgd wordt, is meestal dezelfde; men kan een aantal vaste elementen onderscheiden: 1. het verzamelen van informatie over de inrichting, haar opvattingen en methodiek, langs omwegen; 2. het verzamelen van informatie langs directe weg, door zich voor te doen als positief helper en bij te dragen tot vernieuwingen. Middels in deze sfeer gevoerde gesprekken wordt nieuw materiaal voor agitatie verkregen. Wanneer de inrichting sceptisch en gereserveerd reageert treedt een nieuwe fase in werking: 3. men rangeert de inrichting in een positie van bedreigheid, clandestien propagandamateriaal wordt de inrichting binnegesmokkeld en verspreid, pupillen worden buiten de inrichting aangehouden en geïndoctrineerd over de schandelijke toestanden die zogenaamd in de inrichting heersen, het komt voor dat een pupil voorzien wordt van materiaal (b.v. bandrecorder) om "documentatiemateriaal" te verzamelen dat belastend moet zijn voor de inrichting. Soms wordt een zenuwoorlog ontketend, waarbij directieleden 's nachts telefonisch worden lastig gevallen met bedreigingen of onaangekondigde bezoeken worden uitgevoerd. Men tracht op deze manier aan de directeur en zijn medewerkers ondoordachte uitspraken te ontlokken, die als "nieuw bewijsmateriaal" kunnen worden gebruikt.

In deze fase zoeken de agitatoren meestal contact met publieke of politieke figuren om zich rugdekking te verschaffen voor de volgende operaties. In het algemeen wordt deze steun bij voorkeur gezocht bij figuren, die op grond van hun drukke werkzaamheden niet in de gelegenheid zijn, de waarheid van het hun ter ore gebrachte voldoende te verifiëren ofwel die op grond van hun reputatie min of meer verplicht zijn, op de bres te springen voor de verdrukten. Vervolgens komt fase 4, d.w.z. in de samenleving ontstaat bezorgdheid over de situatie, mede door de aandacht die door de pers en de massamedia aan de zaak wordt besteed. Gevolg: aanklachten jegens de directie en haar medewerkers. In de volgende fase (5) worden dan bepaalde concessies gedaan, b.v. ten aanzien van veranderingen in het beleid zowel in het algemeen als ten aanzien van bepaalde pupillen (veranderingen van het reglement, intrekken van represailles). Sommige acties zijn, wanneer de inrichting voldoende en afdoende door de autoriteiten werd gesteund, hierbij opgehouden. In andere gevallen is het gekomen tot een fase 6: ontslag van de directie, sluiting van de inrichting.

De directe gevolgen van dit soort acties zijn duidelijk herkenbaar in een aantal opzichten:

1. onzekerheidsgevoelens bij de plaatsende instanties (aanhoudende kritiek, ook ongegronde, krijgt op de duur de schijn mee, terwijl plaatsende autoriteiten toch al vaak hun twijfels hebben bij het uitspreken van zo ingrijpende maatregelen als uithuisplaatsing);
2. toenemende onzekerheidsgevoelens binnen de inrichting (het personeel, dat toch al vanuit een door onzekerheid en zelfkritiek gekenmerkte attitude zijn moeilijke werk verricht, is erg kwetsbaar voor kritiek van buitenaf).

Consequentie van één en ander is een teruglopen van de bezettingsgraad van de inrichtingen en van de belangstelling voor het vak van groepsopvoeder. Dupe van deze ontwikkeling worden uiteindelijk de pupillen zelf. De actiegroepen, die solidariteit met hun lot voorwendden, kunnen en willen geen hulp bieden en laten ze aan hun lot over. Voor de pupillen, die niet in staat zijn zich in een open inrichting aan te passen, blijven nog slechts twee mogelijkheden open: ofwel inadequate plaatsing in psychiatrische of penitentiaire instituten, ofwel ondergang door druggebruik.

De zware beproevingen aan welke de inrichtingen momenteel worden blootgesteld kunnen het positieve effect hebben dat men zich meer en intensiever gaat bezinnen op de hulpverlening aan jeugdigen en op het belang van betere preventieve en educatieve voorzieningen. Doch het gevaar is groot, dat de agressieve en polariserende ontwikkelingen de aandacht afleiden van de werkelijke problemen: de hulpverlening aan jeugdigen en de reële tekortkomingen in dezen van ons huidige maatschappelijke stelsel.

LITERATUUROVERZICHT

Gevangenisopstanden

Conrad, J.P. Violence in prison. *Annals of the American academy of political sciences*, 364e jrg., maart 1966, blz. 113-119. Van dit artikel is in dit blad een samenvatting opgenomen.

Skelton, W.D. Prison riots. Assaulters vs. defenders. *Archives of general psychiatry*, 21e jrg., nr. 3, 1969, blz. 359-362. Bij een grote gevangenisopstand in de Federal reformatory, El Reno, Oklahoma werden twee groepen gedetineerden onderscheiden. Men spreekt hier van aanvallers en verdedigers. Uit een onderzoek, verricht met gegevens uit de persoonsdossiers, werden ze vergeleken op een aantal variabelen. Bij de aanvallers was de gemiddelde leeftijd jonger, vaak was sprake van gewelddadig gedrag in het verleden en een vijandige houding tegenover autoriteiten. In veel gevallen hadden de gedetineerden emotionele moeilijkheden. Bij beide groepen was sprake van paranoïde trekken en sexuele psychopathologie. Andere items die de twee groepen niet differentieerden, waren de leeftijd van het eerste arrest, intelligentiequotient, en drugmisbruik. De uitkomsten toonden aan wat de bezwaren waren van de gedetineerden als groep, veel "aanvallers" handelden overeenkomstig hun vorig gedrag.

Causes, preventive measures and methods of controlling riots and disturbances in correctional institutions.

Washington, American correctional association, 1970, 92 blz. Dit boek bevat een overzicht van de voorhanden informatie en ervaring met de oorzaken, preventieve maatregelen en methoden ter controle van oproer en ordeverstoringen in penitentiaire inrichtingen. Ordeverstoringen en opstanden vinden plaats als een spontane uitbarsting, als een geplande mogelijkheid om de aandacht en sympathie van

het publiek te trekken en als afleiding voor pogingen tot ontvluchting. Als oorzaken worden hier genoemd de onnatuurlijke institutionele omgeving, de typische karakteristiek van de gevangenisbevolking, het beleid in de gevangenis.

Men kan opstand voorkomen door in te gaan op gerechtvaardigde bezwaren van de gedetineerden en de verwijdering van degenen die zullen aanzetten tot moeilijkheden. Is een opstand onvermijdelijk dan dient het gevangenispersoneel te beschikken over een gedetailleerd opstandscontroleplan, waarin duidelijk is wat ieder moet doen bij een opstand. De publikatie bevat de volgende hoofdstukken:

- 1) Causes of riots and disturbances in correctional institutions
  - 2) Prevention of riots and disturbances
  - 3) Methods of controlling riots and disturbances in correctional institutions
  - 4) Institutional design and constructions.
- Tenslotte bevat het rapport een literatuuroverzicht van opstanden en ongeorddheden in penitentiaire inrichtingen van 1952-1969.

Tana, A. Prison reform. La riforma carceraria.

Rassegna di studi penitenzaria, 20e jrg., nr. 3, 1970, blz. 455-486. De oorzaak van gevangenisopstanden van de laatste jaren in Italië worden gewijd aan verouderde gevangenisgebouwen. Een verblijf in een dergelijk gebouw bevordert de onaangepastheid van de gedetineerden. De auteur geeft een overzicht van de gevangenen en de Huizen van Bewaring in Italië en de vorderingen die ermee gemaakt zijn. Hij geeft de voorkeur aan een programma van wederaanpassing, zoals dit plaats vindt in moderne psychiatrische inrichtingen. Om het gevangenisregiem wat te kunnen vernieuwen, is wetswijziging nodig. Tot dan dient de gevangenisdirecteur de regels vrij te interpreteren en zo nodig de regels te omzeilen.

Attica; a look at the causes and the future. ed. by F. Wagner en F. Cohen. Criminal law bulletin, 7e jrg., nr. 10, 1971, blz. 817-843.

De editors hadden vraaggesprekken met personen die nauw bij de opstanden in Attica betrokken waren en met personen die er weinig of niet bij betrokken waren, teneinde een variëteit aan perspectieven te krijgen. De vraaggesprekken hadden als doel de oorzaken van de Attica opstand en het effect ervan te onderzoeken. Helaas hadden de editors geen toegang tot de gevangenen. Onder de interviewers was grote onenigheid over het type gevangenshervorming, die plaats zou moeten vinden. Gepleit wordt voor een "community based" gevangensysteem, samen met een sterke vermindering van de gevangenisbevolking.

Fox, V. Why prisoners riot. Federal probation, 35e jrg., nr. 1, 1971, blz. 9-14.

De instelling van een raad van gedetineerden, zelfbestuursprogramma's, ideeënbussen en het bevorderen van een goede communicatie, bekendheid met bepaalde situaties door de leiding van de gedetineerden kunnen de meeste factoren die tot een opstand kunnen leiden doen verdwijnen. Het instellen van een therapeutische gemeenschap waar gedetineerden de verantwoordelijkheid nemen voor de verbetering van hun medegevangenen zou bij de delinquenten meer interesse wekken voor de inrichting en haar beleid. Er wordt gepleit voor een betere opleiding van de gevangenisstaf en wel speciaal van het bewakingspersoneel. Die opleiding moet gericht zijn op een beter begrip van de ontwikkeling van de persoonlijkheid en inzicht in sociale problemen.

In het algemeen gesproken kan men het gevaar van gevangenisopstanden onderdrukken door betere communicatie naar boven en beneden gecombineerd met een bescheiden gebruik van autoriteit. Van dit artikel is een bewerking opgenomen in Documentatieblad, nr. 2, 1974, blz. 41-43.

Leeke, W.D. Collective violence in correctional institutions. American journal of corrections, 33e jrg., nr. 3, 1971, blz. 12-16.

Dit verslag is een follow-up van de publikatie van de American Correctional Association: Causes, preventive measures and methods of controlling riots and disturbances in correctional institutions.

In november 1970 werden brieven uitgestuurd naar de leiding van de gevangenen, waarin inlichtingen gevraagd werden over de ongeregelde heden in hun gevangenis vanaf 1 januari 1969. Verschillende oorzaken van de ongeregelde heden worden opgenoemd. In de meeste gevallen is bij ongeregelde heden geweld nodig, maar het merendeel kan met de mogelijkheden binnen de staf geregeld worden.

Slechts één instituut had een planning gemaakt hoe bij een opstand te handelen.

Van dit artikel is in dit blad een samenvatting opgenomen.

Commentaren op het rapport van de Commissie Woltman.

's-Gravenhage, ca. 1972, 4 blz.

Fox, V. Prison riots in a democratic society.

Police, 16e jrg., nr. 12, 1972, blz. 35-41.

Foxe, A.N. Attica and the United Nations. Paper represented before the Medical correctional association.

New York City, October 23, 1971. Corrective psychiatry, journal of social therapy, 18e jrg., nr. 1, 1972, blz. 4-14.

Gallemore, J.L. Observations during post riot convalescence in a state prison. Corrective psychiatry and journal of social therapy, 18e jrg., nr. 1, 1972, blz. 21-25.

Na een opstand in de staatsgevangenis van North Carolina is men de invloed van de opstand op het gedragspatroon van gedetineerden en bewakend personeel na de opstand nagegaan. Aan de hand van deze gegevens kan men drie perioden onderscheiden die doorgemaakt werden voordat

de situatie gestabiliseerd was; de eerste periode speelde onmiddellijk na de opstand gedurende enkele uren tot een paar dagen erna en verschilde niet wat betreft gedragspatroon in hetgeen zich na andere soorten rampen afspeelt.

Iedereen ondervond dezelfde shock-gevoelens, verslagenheid en verwarring. Het geïjkte rolgedrag werd als gevolg van de bijzondere omstandigheden verdrongen. De toestand was chaotisch. De tweede periode duurde 6 tot 12 maanden en in deze tijd werden tussen gedetineerden en stafleden veel verwijten over de oorzaken van de opstand gewisseld. Er heerste een sfeer van wantrouwen, weerstand en vijandschap. Voorts kwamen er veel dreigingen van vergelding voor.

De tweede periode was moeilijker voor de gedetineerden dan voor de stafleden, daar deze laatsten niet continu in de gespannen sfeer vertoefden.

In de derde periode hervatte men weer de rollen en activiteiten van voor de opstand; men besefte dat er een interdependentie was van individuele en algemene belangen.

Van dit artikel is een bewerking verschenen in het Documentatieblad nr. 2, 1974, blz. 51-55.

Garson, G.D. The disruption of prison administration: an investigation of alternative theories of the relationships among administrative reformers and involuntary social service clients. Law and society review, 6e jrg., nr. 4, mei 1972, blz. 531-561.

In de Amerikaanse literatuur worden gevangenisopstanden vaak in verband met aan de gang zijnde hervormingen in het gevangeniswezen. Opstanden worden verklaard door te wijzen op de verandering van de machtsstructuur binnen een gevangenis, bijvoorbeeld door de instelling van een raad van gevangenen. De onzekerheid die gepaard gaat aan de overgang van de oude naar de nieuwe situatie, zou aanleiding geven tot ongeregelde heden. Ook teleurgestelde verwachtingen naar aanleiding van hervormingen zouden een rol spelen. Op basis van een historisch onderzoek naar meer dan honderd gevangenisopstanden in de periode van 1863-1970 concludeert de auteur dat er geen ver-

band tussen de hervormingen en deze opstanden gelegd mag worden.

Met literatuuropgave.

Van dit artikel is een bewerking verschenen in het Documentatieblad nr. 2, 1974, blz. 48-50.

Garson, G.D. Force versus restraint in prison riots.

Crime and delinquency, 18e jrg., nr. 4, oktober 1972, blz. 411-421.

De tragedie in 1971 in de Attica gevangenis heeft tegenstellingen teweeg gebracht over de kwestie of men een beleid van geweld of van zelfbeheersing moet voeren om gevangenisopstanden te bedwingen. Vele gevangenisbestuurders handhaven de stelling dat zelfbeheersing nog meer weerstanden oproept. In dit artikel wordt het officiële beleid (geweld of zelfbeheersing) geanalyseerd dat bij iedere nationaal gerapporteerde gevangenisopstand sinds de Burgeroorlog is gevoerd. Volgens deze historische analyse moedigt een politiek van zelfbeheersing geen verdere rebellie aan en levert bijna zonder uitzondering meer resultaten op voor de bescherming van mensenlevens dan geweld.

Van dit artikel is in dit blad een samenvatting opgenomen.

Martinson, R. Collective behavior at Attica.

Federal probation, 36e jrg., nr. 3, september 1972, blz. 3-7.

De auteur onderscheidt drie soorten gevangenisoproeren: gericht op een "en masse" pogen te ontsnappen: gericht als protest tegen de heersende situatie in de gevangenis: de "expressieve muiterij" die als doel heeft de samenleving te wijzen op de positie van de gedetineerde en de rol die de gemeenschap voor deze kan spelen.

De Attica-opstand moet men zien als een nieuwe vorm van opstand die meer is dan een tijdelijke weerspiegeling van een nieuwe linkse stroming die heerst onder een groep politiek bewuste neger-veroordeelden.

De schrijver stelt dat het interne autonome proces van de gevangenis een mythe is en concludeert dat de oorzaken van de Attica-opstand meer in algemene sociale factoren in de maatschappij schuilen dan in de gevangenis zelf.

Van dit artikel is in dit blad een samenvatting opgenomen.

Pallas, J., en B. Barber. From riot to revolution.

Issues in criminology, 7e jrg., nr. 2, 1972, blz. 1-19.

Opstanden in Attica en San Quentin in 1971 (respectievelijk 41 en 6 doden) wezen erop dat de maatschappelijke revolutie ook de gevangenen bereikt heeft. In feite is dit niet zo verbaazingwekkend: de maatschappelijke ontwikkeling van de Verenigde Staten van Noord-Amerika kan heel goed nagegaan worden aan de hand van de ontwikkeling van het gevangeniswezen. De gevangenisopstanden kunnen alleen begrepen worden als men de ontwikkeling in de vrije maatschappij voor ogen houdt.

De auteurs beschrijven en karakteriseren de gevangenisopstanden in de periode 1950-1971. Zij onderscheiden drie soorten:

- de traditionele gevangenisopstand (vooral de jaren vijftig);
- de activiteiten ontwikkeld door de georganiseerde zwarte moslimbeweging;
- de revolutionaire opstanden (eind zestiger en begin zeventiger jaren).

De opstanden en stakingen in de gevangenen moeten gezien worden als politieke evenementen: voortspruitend uit de onmachtige positie van de gevangenen zowel binnen als buiten de gevangenen. Deze onmacht vloeit voort uit de sociale en economische structuur van de maatschappij.

Veel gevangenen zijn zich in het geheel niet bewust van het politieke karakter van hun eisen. De auteurs waarschuwen voor de nieuwe "sophisticated" medische en sociaal-wetenschappelijke technieken om deze problemen in de gevangenen op te lossen; bewustzijnsveranderende middelen, hersenoperaties, elektrische schokken verhuuld in een zogenaamd psychiatrische aanpak, kunnen gehanteerd worden om deze als ongewenst beschouwde ontwikkelingen tegen te gaan.

Van dit artikel is een bewerking verschenen in Documentatieblad nr. 2, 1974, blz. 38-40.

Oswald, R.G. Attica - my story. ed. by R. Campbell.

New York, Double day & co., 1972, 418 blz.

De schrijver vertelt over de gebeurtenissen die plaatsvonden in Attica, New York. Hij gaat in op de achtergronden en de gevolgen van de opstand, de doden, de verzachte straffen, de beschuldigingen over en weer, de vooruitzichten ter verbetering van het leven

van de gedetineerden.

Pepper, C. Prisons in turmoil.

Federal probation, 36e jrg., nr. 4, december 1972, blz. 3-11.

In november en december 1971 heeft de House select committee on crime hoorzittingen gehouden om de opstanden in de Attica gevangenis en Raiford te onderzoeken.

Enkele problemen die hierbij naar voren kwamen, worden in dit artikel besproken. De auteur wijst op het falen van de gevangenen om de gedetineerden te resocialiseren en te verbeteren. Hij acht het van groot belang dat de gevangenen kleiner opgezet worden, opdat men met een hanteerbare groep resocialisatiepogingen kan instellen. Deze pogingen moeten blijven voortgaan, ook na het ontslag van de gedetineerde en hij moet in de samenleving begeleiding blijven ontvangen. Tenslotte moeten de financiële middelen beter aangewend worden, vooral voor gemeenschapsgerichte behandelingen.

Prisons, protest and politics. ed. by B.M. Atkins and H.R. Glick.

New Jersey, Prentice Hall inc, 1972, 180 blz.

Deze reader is globaal ingedeeld in vier hoofdstukken: The horror of prisons; civil rights in prisons; the politicization of prisoners and the politics of prison reform. Een samenvatting van de inleiding is voor in dit blad opgenomen.

Rapport hekelt straffe discipline en communicatiegebrek;

gevangenisoproer in Frankrijk.

Balans, 3e jrg., nr. 3, maart/april 1972, blz. 63-65.

Rapport van de Commissie van onderzoek, ingesteld naar aanleiding van de opstand in het Huis van Bewaring te Groningen op 4 november 1971; (Commissie Woltman).

Groningen, 1972, 48 blz., tabn.

Van dit rapport is in dit blad een samenvatting opgenomen.

Straffe discipline en communicatie-
gebrek;

gevangenisoproer in Frankrijk.
Balans, 3e jrg., nr. 3, 1972,
blz. 63-65.

Tegenrapport opstand Huis van Bewaring
te Groningen;

kritiek op het rapport Woltman, uitge-
bracht naar aanleiding van de opstand
in het Groningse Huis van Bewaring op
4 november 1971; voorz. C. Kolk;
met medewerking van W.L. Buitelaar,
C. Kolk en L. van der Linde, et al.
Utrecht enz. 1972, 39 blz.
Van dit rapport zijn de samenvatting,
de discussie en de aanbevelingen onver-
kort in dit opgenomen.

Zimbardo, P. De pathologie van de ge-
vangenschap.

Transaktie, 1e jrg., nr. 8, september
1972, blz. 12-14.

In de Verenigde Staten heeft men als
experiment met 30 vrijwilligers een ge-
vangenis opgezet. De helft van de vrij-
willigers werd als gevangene, de andere
helft als bewaker aangesteld.

De vrijwilligers worden beschreven als
volwassen, geestelijk stabiele, normale,
intelligente college studenten uit
middenstandsgezinnen uit de V.S. en
Canada.

Na zes dagen moest men met het experi-
ment stoppen, omdat wantoestanden ont-
stonden. Sommige jongens (bewakers) be-
handelden de anderen (gevangenen) als-
of ze minderwaardige dieren waren. Ze
hadden er plezier in wreedheden te be-
gaan, terwijl andere jongens (gevan-
genen) onderdanige, onmenselijke robots
werden, die alleen maar dachten aan
ontsnappen, hun eigen overlevingskansen
en hun groeiende haat tegen de bewakers.
De schrijver wil hiermee aantonen dat
gevangenisopstanden niet georganiseerd
worden door wat oproerkraaiers. De op-
standen komen van binnen uit. De gedet-
ineerden proberen de overige bevolking
de ogen te openen voor de manieren
waarop de Amerikaanse idealen met voe-
ten worden getreden, schijnbaar in naam
der gerechtigheid, maar in wezen door
apatie, vrees en haat.

Hij pleit voor een betere opleiding van
de gevangenenbewaarders. De relatie tussen
de gedetineerden en de maatschappij
moet blijven bewaard; er moeten meer
banden komen tussen de te reclasseren
personen en hun familie en vrienden,
meer scholingsmogelijkheden, die ge-
richt moeten zijn op terugkeer in de
gemeenschap als een waardevoller lid
dan ze tevoren waren.

Wilbanks, W.L. The report of the
commission on Attica.

Federal probation, 37e jrg., nr. 1,
maart 1973, blz. 3-7.

De schrijver geeft een samenvatting
van het rapport van de commissie en
licht de volgende vier secties toe:

1. Wat is Attica.
2. Waarom en hoe het gebeurde
3. De onderhandelingen en
4. De aanval en de gevolgen.

*Onrust en opstand in kinderbeschermings-
inrichtingen*

Grosz, H.J., H. Stern en E. Feldman.

A study of delinquent girls who
participated in and who abstained from
participating in a riot.

American journal of psychiatry, 125e
jrg., nr. 10, 1969, blz. 1370-1379.

De schrijvers onderzochten de verschil-
len tussen meisjes die deelnamen aan
een opstand in de "reform school" in
Indiana en meisjes die dat niet deden.
Zij vonden als resultaat dat de geschie-
denis en persoonlijkheidstrekken van
beide groepen meer veroorzaakt werden
door diepgewortelde structuren, dan door
spontaan gedrag zoals dat bij de ge-
beurtenissen werd tentoongespreid of
zoals dat werd bepaald door de houding
van het instituut.

Twee derde van de meisjes die deelnamen
aan de opstand was impulsief, vijandig,
agressief en wild, terwijl slechts
10% van hen die niet aan de opstand
deelnamen als zodanig werden omschreven.
Bovendien hadden de meisjes die deel-
namen aan de opstand hun eerste delict
op jongere leeftijd gepleegd. Zij hadden
ook meer delicten gepleegd dan de anderen.
Van dit artikel is in dit blad een samen-
vatting opgenomen.

Look, L.W. The Greenbier incident. California youth authority, 22e jrg., nr. 1, 1969, blz. 5-8.

Op 29 september 1968 was er in de Preston school of Industry, een instituut voor jeugdige delinquenten een plotselinge uitbarsting van rassenspanningen. Het centrum van de moeilijkheden was Greenbier lodge, een van de woonunits in Preston.

De volgende onderwerpen werden door de bewakers als oorzaak van de onlusten aanbevolen: Het bewakend personeel voelt dat de staf angst heeft en vanwege deze angst niet met de donkergetinte jeugd in Preston in communicatie kan treden. Zij hebben voorts het gevoel dat de staf haar eigen normen aanlegt en als gevolg daarvan aan juiste maatregelen die van toepassing zijn op een ander ras, met hun andere culturele achtergrond niet toekomen.

Jansen, E., en J.W. Romeijn.

Enkele voorlopige kanttekeningen bij het "Ortthuisgebeuren".

De Koepel, 26e jrg., nr. 12, december 1972, blz. 386-388.

Naar aanleiding van de bezetting van het Ortthuis, een van de zes tehuizen van Zandbergen, worden wat achtergrondgegevens verstrekt. In Zandbergen is sprake van een zodanige aanzet tot democratisering, dat een gebeurtenis als een bezetting daar kan plaatsvinden. Men heeft echter de indruk dat de democratisering teveel van bovenaf werd opgelegd en dat de andere lagen er te weinig bij waren betrokken. De auteurs waarschuwen voor het "schrik-effect" dat bovengenoemde gebeurtenissen kunnen hebben op andere instellingen. Met schrik-effect wordt bedoeld een overdreven angst voor nieuwe ontwikkelingen hebben uit vrees voor een eventuele bezetting.

De kindbescherming moet met betrekking tot maatschappijveranderingen niet voortdurend vooroplopen, maar misschien wel wat minder achteraan.

Merz, M.U. La Heimcampagne et l'agitation dans les maisons pour adolescents de Suisse allemande. Ensemble, l'information d'action sociale, nr. 6, november-december 1972, blz. 10-14.

Van dit artikel is in dit blad een samenvatting opgenomen.

Coopmans, M. Korhoen-ouders wonnen van onwillig bestuur.

Jeugdwerk nu, 5e jrg., nr. 21, 3 december 1973, blz. 25.

De ouders van de pupillen van "De Korhoen", één van de tehuizen van Zandbergen, waren het niet eens met het beleid van de directie.

De directie had de vijf groepsleiders van "De Korhoen" in oktober 1973 ontslagen zonder noemenswaardig overleg met ouders, kinderen en groepsleiding. De kinderen zouden worden overgeplaatst naar "De Berg" een ander tehuis van Zandbergen. Er wordt speciaal bezwaar gemaakt tegen de autoritaire houding van de directie. Nadat de ouders een bezetting van het tehuis hadden aangekondigd, besloot de directie "De Korhoen" open te houden om verdere escalaties te voorkomen. In een aantal bijeenkomsten van Zandbergen met groepsleiding, ouders van "De Korhoen" kinderen, diverse instanties van de kindbescherming, zoals de Belangenvereniging minderjarigen en de Nationale federatie voor de kindbescherming zijn de voorwaarden met betrekking tot het openhouden van "De Korhoen" besproken en de begeleiding van het integratieproces tussen "De Korhoen" en "De Berg" van de Belangenvereniging minderjarigen door Zandbergen aanvaard. Er is een regeling getroffen voor een permanent contact tussen ouders en "De Korhoen".

Romeijn, J.W. Het Ortthuisconflict.

Verslag Zandbergen 1970-71-72, blz. 58-62.

In het Ortthuis, een tehuis voor jongens van 12-17 jaar vond van 1 - 8 november 1972 een bezetting plaats door de jongens van Ortthuis, hetgeen in eerste instantie zijn oorzaak vindt

in het ontslag op 1 juli 1972 van het hoofd van het Ortthuis. De groepsleiders, die zich sterk met het hoofd verbonden voelden, verzetten zich tegen dat ontslag. De communicatie liep vast en er werd een begin gemaakt met ontslag door de groepsleiders. Het artikel bevat een verslag van één van de bezettende jongens.

De evaluatiecommissie, die naar aanleiding van de opstand werd opgericht, is tot de conclusie gekomen dat men Ortthuis moet openhouden. In april en mei van 1973 werd een begin gemaakt met het opnemen van nieuwe jongens in het Ortthuis.